

RAJALEIDJA VÕRGUSTIKU LOOD

I lugu

3,5-aastane poiss käis lasteaia tavarühmas. Õpetajad ja lapsevanem pöördusid nõustamisele, sest laps käitus lasteaias ja kodus agressiivselt. Ta ei kõnelenud, ei osalenud tegevustes, reageeris negatiivselt olukordadele, kui oli vaja ühelt tegevuselt teisele üle minna, esines hüsteeriat. Pärast Rajaleidja keskkuses toimunud nõustamisi ja vaatlusi soovitati lapsevanemal pöörduda uuringutele, sh kuulmise kontrolli. Selguski, et lapsel on kuulmispuue ja talle paigaldati implantaat. Ühtlasi soovitati lapsele tasandusrühma tingimustes arendamist. Mõned kuud hiljem polnud lapse kõne endiselt arenenud. Nõustamisel lepiti kokku lapse vaatlus lasteaias ja ümarlaud lasteaia esindajatega (rühma õpetaja, logopeedi, õppealajuhatajaga). Arutati lapse arenguks vajalikku individuaalset arenduskava koos sobivate tugiteenuste korraldamisega. Lasteaias leiti võimalused individuaalseteks tegelusteks koostöö eripedagoogi, logopeedi ja õpetajatega. Ema nõustati koduste arendamisvõtete osas, mis on olulised suulise kõne (sh kõne mõistmise ja sõnavara) arendamiseks ning selgitati lapse lasteaias viibimise vajalikkust. Viimasel kohtumisel oli ema rahul, sest on märganud lapse suulises kõnes positiivseid muutusi. Laps kasutab suhtlemiseks kõnet.

II lugu

4. klassis õppiv tüdruk vahetas järjekordselt kooli. Üsna pea tekkis tal uues koolis palju probleeme, mis olid seotud õpilase „kummalise“ ja „ebaadekvaatse“ käitumisega. Lapsevanematel soovitati esitada taotlus nõustamiskomisjonile tütre suunamiseks eriklassi. Psühhiaater soovitas õppimist vähese samaaegsete stiimulitega struktureeritud keskkonnas ja pidevat täiskasvanupoolset abi ja suunamist õppetöös (väikeklassis). Nõustamise käigus selgus, et õpilasel on ka nägemispuue (ta praktiliselt ei näe) ja liikumispuue, millega ei oldud tema senistes koolides arvestatud ja millest oli tingitud tema omapärane käitumine (läks teistele lähedale ja soovis neid katsuda või oli vales klassis), mida peeti agressiivseks. Tüdruk oli pidevalt stressis, ta ei näinud ülesandeid, ei saanud hakkama õppekoormusega, tal oli väga raske õppida tavaklassi tingimustes, kus oli palju õpilasi. Oma mõnevõrra eripärase käitumise tõttu kiusasid ja provotseerisid eakaaslased teda pidevalt. Tüdruku emotsionaalne seisund oli väga ebastabiilne, ta ei saanud aru, miks tekivad pidevad konfliktid klassikaaslastega. Nõustamiskomisjon soovitas õppimist liitpuuetega õpilaste klassis, kus on tagatud tüdrukule vajalikud tingimused: nägemisekoormuse režiim, erilise liigutuse režiim, pidev täiskasvanupoolne abi ja suunamine õppetöös. Praeguseks saab laps koolis hästi hakkama ning tema emotsionaalne seisund on paranenud.

III lugu

Rajaleidja keskusesse pöördus 20ndates aastates noormees, kelle mure oli seotud oma hetkeolukorra ja tulevikuvalikutega. Ta oli koolist ära tulnud ja otsustas põhikooli lõpetada Täiskasvanute Gümnaasiumis. Noorel ei olnud tööd ning oli sunnitud elama vanemate toetusest. Rajaleidja karjäärispetsialistid vestlesid noorega ning said aimu tema võimetest, muredest ja unistustest. Mõttekaardi abil aidati leida enda hetkeolukorra positiivseid ja muutmist vajavaid külgi ning vaadata reaalselt asjade seisule. Noormees leidis mõtteid, mida ja kuidas võiks edasi teha ning sai suuniseid, kuidas leida infot tööpakkumiste kohta, kuidas võimalusi kaaluda ja esineda töövestlusel. Koostöös leiti noorele sobivad reaalsed tööpakkumised. Kuu aja pärast selgus, et noormees oli leidnud endale sobiva töö. Ta oli väga tänulik, et Rajaleidja keskuse karjäärispetsialistide abil sai ta oma elu jälle rööbastele ning saab ise hakkama.

IV lugu

Rajaleidja keskusesse pöördus lapsevanem sooviga, et nõustamiskomisjon annaks lapsele soovitud koolipikenduseks. Lapsel oli kahjustunud kõne ning tal ilmnesid pervasiivsele arenguhäirele viitavad jooned. Pärast asjaolude kaalumist andiski nõustamiskomisjon soovitud koolipikenduseks ning õppe- ja kasvatustegevuse jätkamiseks tasandusrühmas. Tervislikel põhjustel ei saanud laps järgmisel aastal koolis käia. Kuigi vanemad olid seisukohal, et laps peaks jääma koduõppele, õnnestus konsultatsioonide käigus neid veenda, et lapsele on vajalik sotsialiseerumise ja eakaaslastega lävimine, mistõttu oleks sobivam õppida tavakoolis väikeklassi tingimustes. Õpilane hakkas saama ka logopeedilist abi. Praegu ei räägi laps endast enam kolmandas isikus, sõnavara on suurenenud ning tema jutt on muutunud teistele arusaadavaks. Tal on tekkinud sõbrad, kellest ta räägib rõõmuga oma vanematele ja õpetajale. Varem kartis laps klassist väljuda, kuid nüüd käib iseseisvalt koolis. Talle meeldib õppida ning tuleb hästi toime nii lugemise kui ka arvutamisega. Lähedased on lapse arengus märganud suuri muutusi.

V lugu

Rajaleidja karjäärispetsialist kohtus 9. klassi poisiga, kelle elu oli jooksnud ummikusse ning kes oli tulevikuvalikutel väga ebakindel. Noormees pärines purunenud perest, kus mõlemad vanemad olid loobunud lapse kasvatamisest ühel või teisel põhjusel ning kasvatajaks oli lähisugulane. Elukoha ja kooli vahetusega tekkisid kohanemisprobleemid, halb suhtumine õppimisse ja kooli tervikuna. Temas oli palju viha ja vihkamist. Ometi teadis ta, et teda huvitab õigusteaduse valdkond. Lähisugulane soovitas kutsehariduskeskuses kokaks õppimist. Poiss ei välistanud antud eriala, kuna see oli talle aastaid huvi pakkunud, aga tundis suuremat tõmmet juristi ameti vastu. Ema ja isa ei pakkunud pojale mingisugust nõu ega tuge. Nõustamiselt Rajaleidja karjäärispetsialistiga sai poiss rohkelt mõtteid ja soovitusi, aga ka tunde, et teda

kuulatakse ja mõistetakse. Ta otsustas lõpetada põhikooli, viia ellu unistus õppida ametikoolis kokaks ning omandada seejärel kõrgharidus, et saada juristik.

VI lugu

8. klassi õpilane tuli Rajaleidjasse karjäärinõustamisele koos emaga, kes oli mures tütre valiku pärast. Neiu soovis saada tulevikus politseinikuks. Tundes oma last pidas ema aga seda ametit tütrele sobimatuks ning vajas abi lapse ümberveenmiseks. Neiuga vesteldes ja *Jobpics* meetodit rakendades selgusid terviseprobleemid ja isiksuseomadused, mis ei sobi tema elukutsevalikuga kokku. Noore meelemuutusele aitas kaasa ka tutvumine Rajaleidja ametite andmebaasiga, kus on välja toodud iga ameti puhul olulised tegurid. *Jobpici* meetod aitas tüdrukul leida endale teised valikuvariandid. Seansi jooksul selgusid tüdruku nõrkused, mis võivad tulevikus takistada teatud valikute tegemist, ning oskused, mida peab arendama, et olla edukas. Nõustamise tulemustega jäid rahule jäid nii noor kui ka tema ema.

VII lugu

Vesipeaga väikelapse vanematele oli raviarst andnud soovitusel lastekollektiivis käimiseks. Lasteaed kustutas lapse vanema teadmata lasteaia nimekirjast. Koostöös Rajaleidja keskuse sotsiaalnõustaja, pere ja lapse raviarstiga selgus, et laps ei vaja lasteaias eritingimusi peale õues kantava ohutuskivri. Seepeale nõustuti laps uuest õppeaastast kollektiivi võtma. Eripedagoogiline uuring selgitas, et viibimine kollektiivis mõjub positiivselt lapse kõne ja psüühiliste protsesside arengule. Järgmise õppeaasta sügisel keeldus lasteaed taas last vastu võtmast, nõudes allkirja, et vanem võtab endale täieliku vastutuse ohutuse eest lapse lasteaias viibimise ajal. Rajaleidja spetsialistidega kohtudes selgus, et suveperioodil on lapse tervislik seisukord paranenud, šundid peast on eemaldatud ning ta ei vaja kaitsekiivrit. Selle tõestamiseks oli vajalik raviarsti kirjalik kinnitus. Koostöös lapsevanema, raviarsti ning lasteaiaiga saavutati kompromiss, mis võimaldab lapsel senini lasteaias käia. Lapse kõne- ja kognitiivne areng on Rajaleidja keskuse spetsialisti jälgimise all ning perega toimuvad regulaarsed kohtumised.

VIII lugu

Noormees ei käinud põhikooli II kooliastme lõpus korralikult koolis, mistõttu kool pöördus Rajaleidjasse kui probleemid olid kestnud juba 3 nädalat. Noormees lahkus õppetundidest poole nädala pealt ning tagasi viisid noormeest vaheldumisi vald, kool ja politsei. Prooviti nii meelitamist kui karistamist koolikohustuse mittetäitmise eest. Korduvalt oli noormehe väärted arutlusel ka alaealiste komisjonis. Poisi ainuke soov oli kooli vahetada, mida aga ümbritsev võrgustik ei pidanud otstarbekas ja võimalikuks. Noore ja ka tema vanemate nõustamised, uuringud, erinevate lahendusvariantide proovimine kestis üle poole aasta ja klass jäi poisil lõpetamata. Tugiisikuga koostöö ei laabunud.

Sügisel poiss endiselt koolis ei käinud ning nõustamiskomisjon soovitas koduõpet tervislikel põhjustel. Edu võtmeks oli noormehele sobiva õppimiskeskonna loomine ja hea koostöö kõigi osapoolte vahel, eriti vallaga. Vald oli nõus koduõppe lisatunde rahastama ja leiti õpetaja, kellega koostöö noormehel sujus. Õpe korraldati kodukohas nii, et koolitöö toimus kõigil tööpäevadel. Selline korraldus sobis noormehele, ta hakkas korralikult koolitundides käima, töötas tunnis kaasa, ei puudunud. Juba I poolaasta lõpuks omandas ta selle klassi õppekava, mida kordas ning kevadel lõpetas põhikooli. Kogu õppeaasta vältel toimus õpetaja, kooli, valla, Rajaleidja nõustaja ja lapsevanema vahel regulaarne infovahetus ja lapsevanema toetamine ja nõustamine. Sügisel asus noormees õppima ametikooli, kus õpib praeguseni.

IX lugu

3. klassi tüdrukul olid hirmud, mis segasid tema igapäevast toimetulekut. Laps ei julgenud üksi õues liikuda ja öösel oma voodis magada. Rajaleidja spetsialist kohtus ema ja lapsega korduvalt ja tegeleti tüdruku hirmudega. Nõustamistel kasutati kunstipõhiseid tehnikaid, mille kaudu sai laps oma tugevaid tundeid visualiseerida ja endast välja projitseerida. Koos analüüsiti tööd läbi ja leiti üles ressursikohad, mis aitasid olukorras paremini toime tulla. Kaasatud oli ka lapsevanem, kes pärast tunnistas, et läbi nõustamisprotsessi on suhe lapsega paranenud ja usalduslikumaks muutunud. Viimasel kohtumisel, kui laps pidi uuesti oma hirmu visualiseerima, kujutas ta seda sinistes toonides, mis pigem meenutas mandalat. Nõustaja nägi positiivset muutust ning ka laps ja tema vanem leidsid, et kohtumistest oli suur abi ja olid väga tänulikud. See juhtum ilmestab ideaalset koostööd perekonna ja nõustaja vahel, kus viimase roll on pakkuda turvalist ruumi.

X lugu

Poiss õppis 4. klassist alates kodust kaugel erikoolis. Põhikoolis õppimise ajal erikoolid liideti ja viidi läbi muudatused peale mida hakkas lapsevanem saama poisilt murelikuks tegevat tagasisidet. Laps puhkes väga kergesti nutma, tema enesehinnang oli äärmiselt madal, ta ei läinud enam vahetunnis klassist väljagi ja side eakaaslastega oli samuti katkenud. Poiss isegi ei söönud enam lõpuks. Lapsevanemale tundus järjest enam, et pojalt ei olnud võimalust erikoolis piisavalt areneda, kuna uus loodud süsteem ja tugivõrgustik ei toimunud. Kuna lapse arengus on tähtis iga päev ning oli tekkinud oht, et laps jääb pikaajaliselt toetamata, võttis ta ühendust Rajaleidja keskuse eripedagoogiga. Olles probleemi arutanud ka teiste keskuse tugispetsialistidega hakkas eripedagoog otsima lapsele elukohajärgset ja õpilase eripärasid arvestavat tavakooli. Sobiva kooli juht oli nõus proovima, kui Rajaleidja keskus kooli vajadusel toetab. Koostöös omavalitsusega leiti ka võimalus ühele õpilasele keskendunud õppe korraldamiseks ja õpetajale palgaraha leidmiseks. Rajaleidja ja kooli esindajate koostöö tulemusel hakkaski õppekorraldus ning õpilase koolis käimine tasapisi toimima. Aastaid erikoolis aastaid õppinud poiss elab tavakooli tasapisi sisse ja talle meeldib seal.

XI lugu

Rajaleidja keskusesse poole pöördus klassijuhataja olles mures õpilase pärast, kes ei saa õppetööga hakkama. Poiss läks viiendast klassist uude kooli ning õppis sel hetkel kaheksandas klassis. Ta oli kooli iseloomustuse kohaselt heatahtlik, rõõmsameelne ja abivalmis, pigem tagasihoidlik. Õppimisraskustesse, mida tal oli ette tulnud kogu koolitee vältel, suhtus poiss rahulikult või kohati isegi huumoriga. Ta suutis märgata enda tugevaid külgi ja positiivseid omadusi. Probleeme valmistasid peenmotoorika ja kirjutamine, loetust arusaamine, õpitu omandamine ja mitmed teised valdkonnad. Kool proovis vastavalt oma võimalustele ja oskustele õpilast aidata, aga tulutult. Lisaks oli klassijuhataja mures lapse emaga suhtlemise pärast – vaatamata püüdlustele ei õnnestunud saada head kontakti.

Õpilase ja tema emaga kohtus Rajaleidja keskuse eripedagoog. Poiss tunnistas, et peale kooli vahetamist on olnud raskusi teatud õppeainetes, kuid oli motiveeritud lõpetama kaheksandat klassi. Ema sõnul eelnevatel aastatel poisi õpiprobleemidest kooli poolt ei räägitud. See arusaam väljendab klassijuhataja öeldut – pole saanud head kontakti, et infot vahetada ja seda omaks võtta. Eripedagoogi hinnangul soovis ema uskuda, et lapse raskused õppetööga on seotud vähese pühendumisega õppetöösse. Keskuse psühholoog viis õpilasega läbi arvutipõhise vaimsete võimete testi, et selgitada, kas oleks vajalik pöörduda täiendavatele kliinilistele uuringutele, mille raames hinnatakse õpilase vaimset võimekust ja mälu ning mõtlemisprotsesside spetsiifilisi eripärasid. Testi tulemused kinnitasid õpilase raskusi kõikide alaskaalade – sõnaline, matemaatiline ja ruumiline võimekus ning loogiline mõtlemine – lõikes. Sellest lähtuvalt nõustati lapsevanemat ja õpilast, selgitati ja seostati testi tulemustele tuginevalt aastatega õppetöö raames kujunenud probleeme ja raskusi. Nii vanemale kui lapsele kinnitati, et poisi nõrkused ei ole ilmingimata takistusteks kooli lõpetamiseks ja edasi õppimiseks. Viidi läbi ka kliiniline uuring, millele tuginevalt sai täiendavaid tugimeetmeid soovitada nõustamiskomisjon, millelt taotleti õpitulemuste vähendamist.

Uue õppeaasta alguses väljendasid nii õpilane kui ka lapsevanem kergendust ja tänulikkust. Ema oli tänulik selle eest, kuidas temaga suheldi ja asju käsitleti ning selgitati. Varasemalt oli ta väga häiritud lapse ebaedust õppimises, nüüd aga, olles teadlik kõikidest asjaoludest ja põhjustest, tunneb rahuolu. Nii ema kui poiss on enesekindlad põhikooli lõpetamise suhtes.

XII edulugu

Lapsevanem pöördus Rajaleidja keskusesse lapse koolivalmiduse hindamiseks. Spetsialist viis läbi psühholoogilis-pedagoogilise hindamise, mille käigus selgus, et lapsel ei ole omandatud kooli minemiseks eeldatavad teadmised ja oskused mitmes valdkonnas. Lisaks selgus, et lapsel on olnud elu jooksul korduvaid neurootilise sisuga probleeme. Varem oli ema pöördunud lastepsühholoogi poole, kuid abi polnud saanud. Vanemat nõustati esitama taotlust koolikohustuse täitmise alguse edasilükkamiseks ühe õppeaasta võrra. Samuti sai lapsevanem nõu tema kohustuste osas koolipikenduse aastal – teraapia pakkumine lapsele, kooliks ettevalmistus eelkoolis ning kodused arendustegevused. Nõustamiskomisjon aga ei rahuldanud vanema taotlust, vaid soovitati, et laps peaks minema kooli ja saama seal tugiteenuseid. Seejärel kohtus Rajaleidja keskuse spetsialist lapse ja emaga taas, et anda näpunäiteid, kuidas ja mida

vanem saab pojale suvel veel õpetada, et viimasel oleks sügisel kergem kooliteed alustada. Augustis kohtuti uuesti ja viidi läbi korduv hindamine. Spetsialist märkas positiivset dünaamikat mitmes valdkonnas, kuid esines ka valdkondi, mille areng oli jäänud seisma ja millele polnud lapsevanem tähelepanu pööranud. Ema nõustati järgnevate sammude ja vajaliku toetuse osas. Spetsialist aga nõustas omalt poolt klassijuhatajat. Esimese veerandi lõpuks sai poiss õppetööga hästi hakkama ja pälvis klassijuhataja kiidusõnu.

XIII lugu

Gümnaasiumi kuldmedaliga lõpetanud noormees läks edasi õppima Tartu Ülikooli, kuid tema tee sinna ei kulgenud nii sirgjooneliselt, kui võiks arvata. Poisil on pervasiivne arenguhäire. Tal on raske kohaneda uute inimeste, olukordade ja kohtadega. Ta vajab oma elus teatud kindlat rutiini, ajakava. Teda häirivad sügavalt ja võivad endast välja viia olukorrad, kus keegi käitub oodatust teistmoodi. Poiss on küll üsna hästi õppinud kaaslastest aru saama, ent paljud emotsionaalsed reageeringud, suhtlemise salahoovused, metafooride maailm jäävad talle mõistetamatuks. See tekitab omakorda üsna keerulisi suhtlemisolukordi ja ka konflikte.

Pärast Rajaleidja karjäärispetsialistide läbi viidud grupinõustamist koolis tuli noormees ka individuaalsele seansile. Karjäärinõustajal õnnestus poisiga saada väga hea kontakt ja usaldus. Arutati, millega noormees edasi võiks tegeleda. Kuna tema üldine intellektuaalne võimekus on kõrge ja ühtlaselt hea kõigis valdkondades, oli esialgu raske valikut teha, sest kõik huvitavas teda. Samal ajal pakuti noormehele võimalust osaleda vabariiklikul olümpiaadil. Mõte üksinda võõraste linna ja kohta sõitmisest tundus hirmutav, kuid koos karjäärinõustajaga arutati põhjalikult läbi liikumine ja tegutsemine uues keskkonnas ning et olümpiaadile minek ei pruugi tähendada selle võitmist. Noormees naasis võistluselt selge arusaamaga, mida ta õppida tahab.

Edasi nõustasid karjäärispetsialistid nii noormeest kui tema ema, kuidas erivajadusega tudeng ülikoolis ja uues linnas hakkama saab. Kõrgkooli sisse saanud, otsiti üles kontaktisik ülikoolis, kes poissi seal saaks aidata. Samuti leidsid Rajaleidja karjäärispetsialistid erinevaid stipendiumide taotlemise võimalusi. Hetkel õpib noormees ülikoolis, eriala meeldib talle ja akadeemiline pool raskusi ei valmista.

XIV lugu

3. klassi tüdrukul olid juba koolitee algusest suured õpiraskused. Ema kirjeldusel vaheldus õhtuti kodus nutt ja õppimine kuni magamaminekuni, mõnikord lausa kella 23-ni õhtul. Muuks tegevuseks aega ei jäänudki. Tüdruk sai aga koolis ikkagi halbu hindeid. Ta oli saanud 1. klassist alates ka logopeedilist abi. Koolis õppis laps 24 õpilasega klassis. Õpetajal oli raske suures klassikollektiivis last aidata. Samuti ei julgenud tüdruk tunnis õpetajalt abi küsida. Ta oli tagasihoidlik ja häbenes oma suutmatust ja saamatust. Lapse enesehinnang oli väga madal.

Koostöös õppenõustamisspetsialistidega selgitati tütarlapsel välja spetsiifiline õpivilumuste häire, mis ka lastepsühhiaatri poolt kinnitust sai. Talle võimaldati õppimine õpiraskustega õpilaste klassis, kus oli vähem lapsi. Tüdruk sai õpetajalt palju individuaalset abi ja tähelepanu, julges küsida abi, tema enesehinnang kasvas, ning hinded muutusid positiivseks. Õpilasest

kujunes hea suhtleja teiste õpiraskustega klassi õpilastega ja talle väga meeldib uus väike klassikollektiiv. Lapsevanem oli muutustega väga rahul. Ema sõnul oli tal nüüd aega abikaasa jaoks ja pere teise lapse jaoks. Kodus paranes paarisuhe ja kodune õhkkond.

XV lugu

Noormees kasvas kõrgperes. Pidevalt koliti ja seepärast pidi ka poiss sageli kooli vahetama. Õppimises kadus järg ja ka õpiharjumus. 8. klassis asus ta elama bioloogilise isa juurde. Koolis käimine ei sujunud sellele vaatamata ning lisaks leidis noormehe peres aset traagiline sündmus. Senini väike õpimotivatsioon langes veelgi. Suurte raskustega jõudis ta 9. klassi, mis jäi lõpetamata, sest oli väga palju koolist puudunud. Klassi asus nooruk kordama hoopis teises maakonnas, vanaisa juurde. Esialgu läks õppetöö hästi, kuid pärast pikemat haigust I õppeveerandil keeldus õpilane kooli minemast. Koostöös lähedaste, elukohajärgse lastekaitsepetsialisti ja Rajaleidja õppenõustamispetsialistiga leiti, et parim õppevorm noorukile, kes oli saamas 17-aastaseks, võiks olla mittestatsionaarne õpe. Ta jätkas põhihariduse omandamist soovitatud õppevormil, käis koolis kohal, osales õppetöös ja tundis ennast seal hästi. Põhikooli lõpetanud jätkas noormees õpinguid ametikoolis.